

Sygn. akt IV U 200/23

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 czerwca 2023 roku

Sąd Okręgowy w Sieradzu IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Sławomir Górny

Protokolant: st. sekr. sąd. Katarzyna Wawrzyniak

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 21 czerwca 2023 roku w Sieradzu

odwołania A. K.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł.

z 15 marca 2023 r. Nr (...)

i z 15 marca 2023 r. Nr (...)

w sprawie A. K.

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym rolników

1. Zmienia zaskarżone decyzje i ustala, że A. K. podlega ubezpieczeniom społecznym rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego, macierzyńskiego i emerytalno – rentowego w dniu 1 września 2001 r. i w okresach od 1 stycznia 2002 r. do 1 kwietnia 2002 r., od 1 listopada 2002 r. do 29 marca 2005 r. i od 1 kwietnia 2005 r. do 24 października 2022 r.

2. Zasądza od Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział (...) w Ł. na rzecz A. K. 360 (trzysta sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt IV U 200/23

UZASADNIENIE

Decyzją z 15.03.2023r. (Nr (...)), wydaną z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 oraz 3a, art. 7 i art. 16 ustawy z 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t. j. Dz. U. z 2023r. poz. 208 ze zm.), stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno - rentowego A. K. w okresie: 1.09.2001r., 1.01.2002 - 1.04.2002.

Decyzją z 15.03.2023r. (Nr (...)), wydaną z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 oraz 3a, art. 7 i art. 16 ustawy z 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t. j. Dz. U. z 2023r. poz. 208 ze zm.), stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno - rentowego A. K. w okresie: 1.11.2002 – 29.03.2005, 1.04.2005 - 24.04.2002 oraz ustanie obowiązku opłacania składek za w/w okresy.

W odwołaniu A. K. kwestionuje słuszność powyższych decyzji, zarzucając naruszenie zasady proporcjonalności wyrażonej w art. 1 Protokołu Nr 1 Europejskiej Karty Praw Człowieka i Podstawowych Wolności oraz art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, prowadzącej do niekonstytucyjnej wykładni art. 5a, art. 7 ust. 1 art. 16 ust. 1 i 3 ustawy o u.s.r. , w oparciu o wykładnię językową, z pominięciem wykładni systemowej i funkcjonalnej. Odwołanie poparł pełnomocnik strony ustanowiony w sprawie.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wnosił o oddalenie odwołania.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 25.09.2002r. A. K. zgłosiła się w KRUS do ubezpieczenia społecznego rolników przedkładając umowę dzierżawy z 1.09.2001r. oraz oświadczenia potwierdzające fakt prowadzenia działalności rolniczej od dnia dzierżawienia gruntów (**zgłoszenie do ubezpieczenia z załącznikami/akta KRUS**).

Decyzją z 26.09.2002r. wydaną z upoważnienia Prezesa KRUS, stwierdzono podleganie wnioskodawczyni u.s.r. od 1.09.2001r. (**decyzja k. 13/akta KRUS**).

W dniu 6.11.2002r., odwołująca złożyła w KRUS oświadczenie, w którym wyraziła chęć podlegania u.s.r. przy jednoczesnym prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej od 1.11.2002r. (**k. 14-15/akta KRUS**).

W dniu 16.12.2022r. Kasa otrzymała z ZUS informację o przyznaniu A. K. prawa do emerytury z ubezpieczenia powszechnego oraz dokumenty potwierdzające tytuł do innego ubezpieczenia (**k. 199-203/akta KRUS**).

W dniu 17.01.2023r. do KRUS wpłynęło z ZUS pismo potwierdzające podleganie ubezpieczeniu powszechnemu w okresach: 15.01.2000 - 1.09.2001- z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, 2.10.2001 - 1.04.2002 - z tytułu pobierania zasiłku dla bezrobotnych z PUP, a w dniu 6.03.2023r. o braku zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych w okresie od 1.01.2003 - 24.12.2022 (**k. 211, 222/akta KRUS**).

Pismem z 20.12.2022r. Kasa poinformowała A. K. o uzyskaniu informacji z ZUS oraz pouczono w/w o możliwości zapoznania się z dokumentami i wypowiedzenia się w sprawie przed wydaniem decyzji o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników (**k. 205/akta KRUS**).

W dniu 10.01.2023r., odwołująca złożyła pisemne wyjaśnienia, w których wskazała, że przebywała na zasiłku dla bezrobotnych, wnosila o niewyłączenie z u.s.r., gdyż przez 35 lat opłacała składki w KRUS (**k. 210/akta KRUS**).

Decyzją z 15.03.2023r. (Nr (...)), wydaną z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 oraz 3a, art. 7 i art. 16 ustawy z 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t. j. Dz. U. z 2023r. poz. 208 ze zm.), stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno - rentowego A. K. w okresie: 1.09.2001r., 1.01.2002 - 1.04.2002 (**k. 226/akta KRUS**).

Decyzją z 15.03.2023r. (Nr (...)), wydaną z upoważnienia Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 oraz 3a, art. 7 i art. 16 ustawy z 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t. j. Dz. U. z 2023r. poz. 208 ze zm.), stwierdzono ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno - rentowego A. K. w okresie: 1.11.2002 – 29.03.2005, 1.04.2005 - 24.04.2022 oraz ustanie obowiązku opłacania składek za w/w okresy (**k. 228/akta KRUS**).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przed organem rentowym.

Sąd Okręgowy zważył:

Odwołanie zasługuje na uwzględnienie.

W myśl art. 7, art. 16 ust. 1 pkt 1 ustawy z 20.12.1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2023r., poz. 208 ze zm.), ubezpieczeniu podlega z mocy ustawy rolnik, który prowadzi gospodarstwo rolne obejmujące obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego, jeżeli nie podlega innemu ubezpieczeniu, nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty lub do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z art. 39 ust. 4 ww. ustawy, w razie zmiany stanu faktycznego lub stanu prawnego, na podstawie, którego wydano decyzję o ustaleniu podlegania ubezpieczeniu, wydaje się nową decyzję w tej sprawie. Jeżeli jednak zmianie ulegnie jedynie wysokość miesięcznych składek, rolnikowi obowiązaniem do ich opłacania doręcza się informację w tej sprawie.

Tutejszy Sąd przyłącza się do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z 25.10.2016r., I UK 386/15 zgodnie z którym, przystąpienie do określonego systemu ubezpieczenia społecznego (w tym wypadku rolniczego) i ochrona ryzyk ubezpieczeniowych w danym reżimie nie może być dowolnie usuwana przez organy rentowe po wielu latach ubezpieczenia, skoro działalność rolnicza osoby fizycznej, przez cały okres aktywności zawodowej, stanowiła jej główne źródło dochodów, a do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby. Rygor ustania z mocy prawa rolniczego tytułu ubezpieczeń społecznych, po wielu latach opłacania składek, na zasadach i wymogach określonych przez zmodyfikowane warunki art. 5a ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników, może prowadzić do zastosowania nieproporcjonalnie drastycznej sankcji w zestawieniu z niezawinionym uchybieniem skarżącej. Usunięcie rolnika z ubezpieczenia rolniczego nie powinno odbywać się przez użycie środków nieproporcjonalnych, które niekonstytucyjnie ingerują w rolniczy tytuł ubezpieczenia społecznego i prowadzą jedynie do „zaciśnięcia pętli zadłużeniowej” w postaci zaległości składkowych z innego (zbiegającego się) tytułu ubezpieczeń społecznych, która doprowadza rolnika do stanu upadłości finansowej (por. wyroku z 25.10.2016r., I UK 386/15).

W Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr 1, sporządzonej 4 listopada 1950r. w R. oraz wypracowanego na tym tle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (np. wyrok w sprawie M. przeciwko Polsce z 15.09.2009r., skarga nr 10373/05), podkreśla się zasadę dobrej administracji, zgodnie z którą władze publiczne powinny działać z najwyższą sumiennością, zwłaszcza gdy przedmiotem jest bardzo istotne z punktu widzenia jednostki zabezpieczenie społeczne. Jeśli naruszenie prawa wystąpiło bez świadomego udziału uprawnionego, te same organy winny inaczej ocenić proporcjonalność naruszenia. W takiej sytuacji, gdy dodatkowo odmowa ustalenia prawa do świadczenia wiąże się z utratą źródła utrzymania, niemal z dnia na dzień, a osoba uprawniona nie ma dużych możliwości przystosowania się do tej zmiany z uwagi na wiek, stan zdrowia, bezrobocie w regionie zamieszkania - dochodzi do naruszenia art. 1 Protokołu Nr 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a ingerencja w prawa nabyte jest nieproporcjonalna. Przedmiotowe uwagi zostały poczynione na tle wstrzymania prawa do świadczenia z ubezpieczenia społecznego, a przedmiotowa sprawa toczyła się o podleganie ubezpieczeniu społecznemu. Jednak nie można zapomnieć, że uzyskanie prawa do świadczenia poprzedza podleganie ubezpieczeniu społecznemu.

W odniesieniu do oceny legalności decyzji organu rentowego w przedmiocie stwierdzenia ustania ubezpieczenia wskazać należy, że przystąpienie do określonego systemu ubezpieczenia społecznego (w tym wypadku rolniczego) i ochrona ryzyk ubezpieczeniowych w danym reżimie nie może być dowolnie usuwana przez organy rentowe po wielu latach ubezpieczenia, gdy działalność rolnicza osoby fizycznej, przez cały okres aktywności zawodowej, stanowiła jej główne źródło dochodów, a do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby (por. postanowienie SN z 10.08.2022r., I USK 556/21).

Organ rentowy ma obowiązek poinformowania ubezpieczonego o okolicznościach powodujących ustanie podlegania ubezpieczeniu rolniczemu (o treści art. 7 ust. 1 in fine i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników), tak aby składający wniosek w trybie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników miał świadomość, że przesłanka 3 lat (tu 1 roku) nieprzerwanego podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników (od której uzależniona jest możliwość pozostania w ubezpieczeniu społecznym rolników mimo podjęcia działalności gospodarczej) nie jest spełniona wtedy, gdy w tym okresie zaszły warunki do podlegania innemu tytułowi ubezpieczenia społecznego i tym samym doszło do wyłączenia z mocy prawa z ubezpieczenia rolniczego.

Prokonstytucyjna wykładnia użytego w art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych zwrotu „mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie” musi zakładać granicę, poza którą nowe dowody czy ujawnione okoliczności przestają mieć wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Granicę tę wyznacza test proporcjonalności z uwzględnieniem, czy przywrócenie stanu zgodnego z prawem i tym samym odwrócenie następstw niestaranności działania organu rentowego nie spowoduje w konkretnym przypadku daleko idących, negatywnych i nieodwracalnych konsekwencji dla ubezpieczonego (por. wyrok SN z 5.08.2020r., I UK 37/19).

W stanach objętych dyspozycją art. 39 ust. 4 ustawy z 20 grudnia 1990r. o ubezpieczeniu społecznym rolników brak jest podstaw do stosowania - przez art. 52 ust. 1 tej ustawy - art. 83a ust. 1 lub 2 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Artykuł 39 ust. 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników znajduje zatem zastosowanie do spraw, w których po pierwotnej (prawidłowej) decyzji wyszły na jaw okoliczności (prawne lub faktyczne) pozwalające na stwierdzenie, że decyzja (pozytywna lub negatywna) nie spełnia już wymogów koniecznych do utrzymania jej w obrocie prawnym ze względu na odpadnięcie/pojawienie się ustawowych przesłanek objęcia ubezpieczeniem. Ponowne ustalenie zobowiązania, o którym mowa w art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, jest instytucją swoistą, odrębną od instytucji wznowienia postępowania administracyjnego a przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych o ponownym rozpoznaniu sprawy stanowią *leges speciales* w stosunku do przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego regulujących wznowienie postępowania. Skoro zatem art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie określa granic czasowych wydania decyzji w przedmiocie ponownego ustalenia prawa lub zobowiązania stwierdzonego decyzją ostateczną organu rentowego, to nie ma miejsca na zastosowanie art. 146 KPA, a stosowna decyzja może być wydana w każdym czasie, jeżeli zostaną spełnione przesłanki wskazane w tym przepisie. Objęcie ubezpieczeniem społecznym w wyniku błędu organu rentowego nie zmienia charakteru podjętej decyzji z deklaratoryjnej na prawnokształtującej. Natomiast, biorąc po uwagę uwarunkowania faktyczne konkretnych spraw, można jedynie rozważać skutki decyzji dotyczącej ustania ubezpieczenia społecznego rolników (*extunc* lub *ex nunc*). Określenie, czy skutki trwania stosunku ubezpieczenia wynikającego z nieprawidłowej, choć prawomocnej decyzji zasługują na utrwalenie do dnia wydania decyzji w przedmiocie o ponowne ustalenie zobowiązania (na podstawie art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) czy też późniejsza decyzja ma moc wsteczną i działa *ab initio* ze względu na ujawnienie przez organ rentowy okoliczności wykluczających podleganie ubezpieczeniu, należy rozpatrywać ze względu na przyczynę błędu np. z powodu poświadczenia przez ubezpieczonego nieprawdy. Tylko dobra wiara ubezpieczonego, który w żaden sposób nie przyczynił się do wydania wadliwej decyzji, może spowodować, że jej następstwa powinny być usunięte skutkiem *ex nunc* (wyłączenie z ubezpieczenia następuje w dacie wydania ponownej decyzji), a nie *ex tunc*. (por. wyrok SN z 27.04.2022r. I USKP 104/21).

Przenosząc powyższe na grunt rozpoznawanej sprawy należy stwierdzić, że skutkiem utrzymania w mocy zaskarżonych decyzji byłoby wykluczenie odwołującej z ubezpieczenia zdrowotnego oraz ubezpieczenia społecznego rolników w sposób pozbawiający wszelkich korzyści z tego wynikających, bez możliwości ubiegania się o zwrot składek opłacanych przez kilkadziesiąt lat. Zysk z prowadzonej przez odwołującą działalności, czy też pobranego zasiłku, nie jest adekwatny do kosztów składek ZUS jakie miałyby ponieść obecnie i utraty składek KRUS, które płaciła bardzo długi czas. Ocena prawa podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w zbiegu z pozarolniczą działalnością gospodarczą nie powinna pomijać zasady proporcjonalności, o której mowa w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr 1. Wykluczenie z datą wsteczną faktycznie poniesione nakłady w kontekście uzyskania świadczenia związanego z ryzykiem starości. Usunięcie wn – i jako rolnika z ubezpieczenia rolniczego nie powinno odbywać się przez użycie środków nieproporcjonalnych, które niekonstytucyjnie ingerują w rolniczy tytuł ubezpieczenia społecznego i prowadzą jedynie do „zaciśnięcia pętli zadłużeniowej” w postaci zaległości składkowych z innego (zbiegającego się) tytułu ubezpieczeń społecznych.

Mając na uwadze powyższe, orzeczono jak w pkt 1 wyroku.

O kosztach zastępstwa procesowego, uwzględniając ilość zaskarżonych decyzji, orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 9 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22

października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. Dz.U.2015.1800) (pkt 2 wyroku).